

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КОНТРОЛЮ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

THE ROLE AND IMPORTANCE OF CONTROL IN ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF THE USE OF COMMODITY-MATERIAL VALUES

Гудзенко Н.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет

Мазур Ю.В.

студент факультету обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості здійснення контролю ТМЦ, його роль та значення у підвищенні ефективності використання наявних цінностей. Здійснено оцінку існуючих підходів щодо проведення контролю та внесено пропозиції щодо його удосконалення. Детально досліджено один із видів внутрішнього контролю – інвентаризацію та її роль у прийнятті управлінських рішень.

Ключові слова: контроль, інвентаризація, товарно-матеріальні цінності, документальна перевірка, фактична перевірка, матеріально-відповідальна особа.

В статье рассмотрены особенности осуществления контроля ТМЦ, его роль и значение в повышении эффективности использования имеющихся ценностей. Осуществлена оценка существующих подходов относительно проведения контроля и внесены предложения по его усовершенствованию. Подробно исследован один из видов внутреннего контроля – инвентаризация и ее роль в принятии управленческих решений.

Ключевые слова: контроль, инвентаризация, товарно-материальные ценности, документальная проверка, фактическая проверка, материально-ответственное лицо.

The article considers the features of the control of goods and materials, investigated the role and importance of it in improving efficiency values. Assess existing approaches to monitoring and made suggestions for its improvement. Considered in detail one of the types of internal controls – inventory and its role in managerial decision making.

Keywords: control, inventory, commodity-material values, documentary check, the actual check, material and responsible person.

Постановка проблеми. Ефективний розвиток та зростання виробничого потенціалу аграрних підприємств значною мірою залежить від ресурсного забезпечення. Особливістю аграрного виробництва є високий рівень матеріаломісткості. Підтвердженням цього є значна частка витрат ресурсів у собівартості, яка для окремих видів продукції сягає 70% і більше.

Сучасна господарська діяльність аграрних підприємств вимагає посилення контролю за витрачанням ТМЦ, формування оптимальної їх структури в частині ресурсного забезпечення. Організація та здійснення контрольних заходів залежатиме від організації структури та особливостей діяльності господарської одиниці. Це стосується внутрішнього контролю, який здійснюється виходячи з потреб системи управління і охоплює всі види ТМЦ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми теорії та практики контролю розглянуті у працях таких науковців як Ф.Ф. Бутинець, М.Т. Білуха, О.А. Шпіга, В.М. Мурашко, Б.Ф. Усач, Є.В. Калюга, В.П. Суйц, В.О. Шевчук та інші. Однак, окремі питання щодо методики контролю ТМЦ, оформлення його результатів вимагають більш поглибленого дослідження.

Метою написання статті є дослідження особливостей контролю ТМЦ та його впливу на підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність використання ТМЦ в аграрних підприємствах є важливим фактором, який відображається у відповідних аналітичних показниках. Рівень ефективності впливає на фінансовий результат, тому вимагає посиленого

контролю. Процедура контролю ТМЦ є запорукою ефективного їх використання, одним із джерел інформаційного забезпечення управління підприємства, що є досить важливим аспектом під час прийняття управлінських рішень керівником підприємства.

Поняття «контроль» науковці характеризують по-різному. Серед наявних підходів виділяють такі:

- контроль як спостереження, нагляд;
- контроль як зіставлення, протиставлення;
- контроль як перевірка.

Узагальнюючи теоретичні дослідження, можна погодитися із визначенням, яке дає В.О. Шевчук, що контроль – це одна з основних

аспектів системи управління. Контроль здійснюється на основі спостереження за поведінкою керованої системи з метою забезпечення оптимального її функціонування [1].

Для детальнішого розуміння поняття «контроль» доречно звернути увагу на наступні його функції, які узагальнені на рис. 1 [2].

Ефективність використання ТМЦ значною мірою залежить від системи управління та її здатності оперативно реагувати на зміну умов господарювання. Система управління, в свою чергу, при розробці управлінських рішень орієнтується на результати контролю (більше – внутрішнього). Узагальнюючи результати теоретичних досліджень завдання внутрішнього

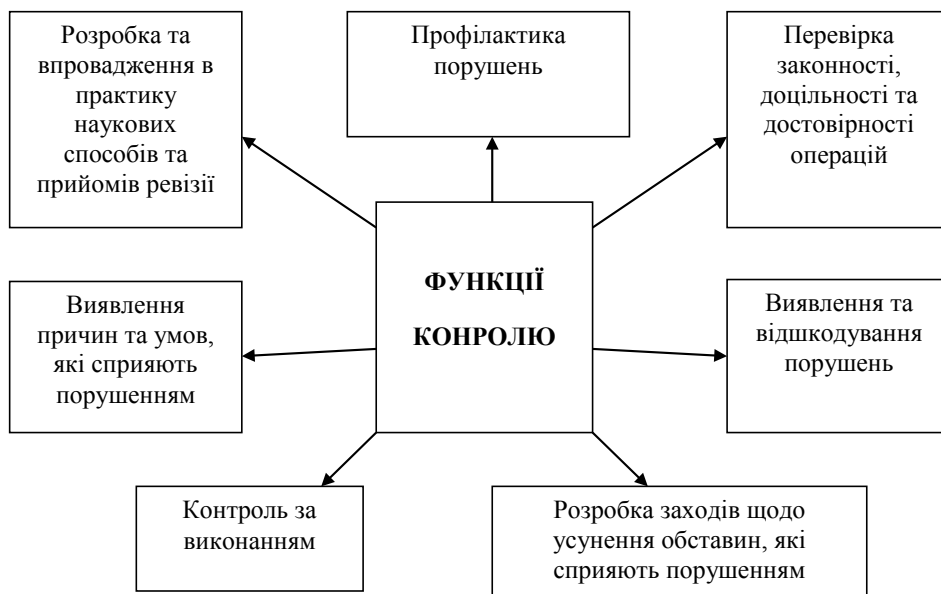

Рис. 1. Функції контролю

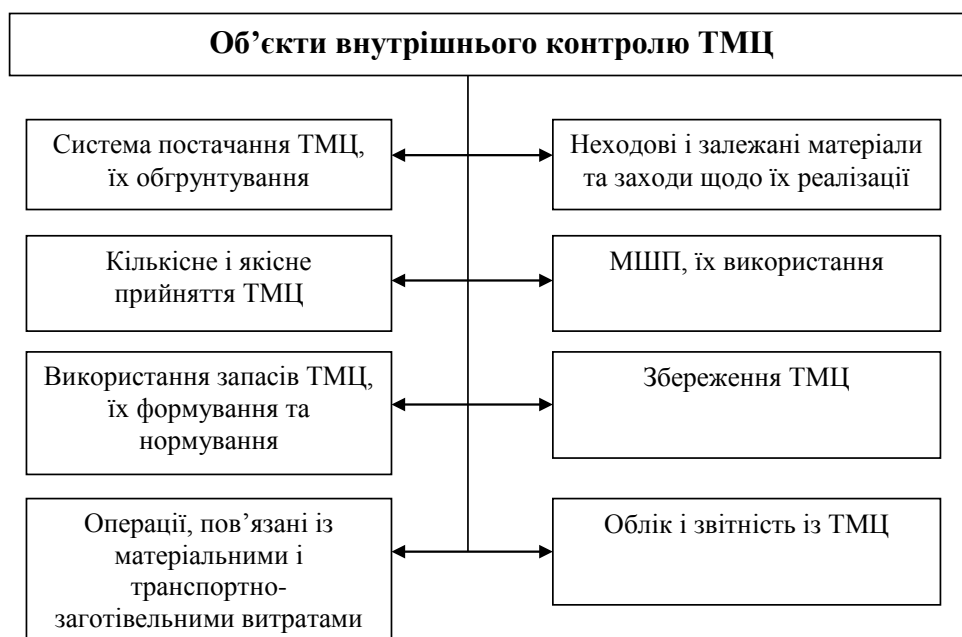

Рис. 2. Об'єкти внутрішнього контролю ТМЦ

контролю товарно-матеріальних цінностей полягають у перевірці:

- забезпечення правильності і своєчасності оформлення операцій, пов'язаних із надходженням і використанням матеріалів;
- збереження ТМЦ за місцями зберігання та на всіх стадіях їх руху;
- правильності встановлення номенклатурних цінників та обґрунтованості визначення собівартості продукції;
- витрачання матеріалів у процесі виробництва до встановлених норм;
- стану аналітичного (складського і бухгалтерського) обліку матеріалів та правильність визначення їх собівартості [3].

Відповідно до виділених завдань можна виокремити перелік об'єктів внутрішнього контролю ТМЦ, які узагальнено на рисунку 2 [4].

Під час внутрішнього контролю ТМЦ в першу чергу здійснюється перевірка законності операцій з товарно-матеріальними цінностями.

Джерелами інформації для перевірки операцій з товарно-матеріальними цінностями є:

- законодавчі і нормативні акти про постачання ТМЦ, їх зберігання, надходження, вибуття;
- нормативно-правові акти з ведення обліку, інвентаризації ТМЦ та матеріальної відповідальності;
- відомості інвентаризації ТМЦ та її результатів, реєстри аналітичного та синтетичного обліку;
- розрахунково-нормативна документація зі зберігання, реалізації, випуску та використання ТМЦ;
- комерційні угоди, договори постачання, первинна документація з обліку договорів про повну чи часткову матеріальну відповідальність;
- звітність про зберігання, реалізацію, використання та списання товарно-матеріальних цінностей [3].

Методика внутрішнього контролю товарно-матеріальних цінностей передбачає здійснення перевірки за допомогою прийомів документального і фактичного контролю.

При документальному контролі ТМЦ використовуються такі прийоми як формальна, арифметична, нормативно-правова, економічна, зустрічна перевірки, взаємний контроль.

До найважливіших методів контролю фактичної наявності майна належать обстеження, інвентаризація, перевірка.

Обстеження проводиться згідно визначених питань або щодо одного з них шляхом ознайомлення на місці з окремими видами оборотних активів. При цьому використовуються різні методичні прийоми фактичного і документального контролю. В процесі обстеження не обов'язково вдаватись до перевірки первинних документів і облікових записів щодо їх законності та достовірності.

Перевірка – це фактичне вивчення окремих питань використання оборотних активів або дій апарату управління на підставі заяв, сигналів, скарг або відповідно до плану роботи контрольного суб'єкта. Перевірка, в основу якої покладені документи, носить назву документальної. Вона не потребує використання складних методик і застосування професійних знань в галузі контрольно-ревізійної діяльності.

Інвентаризація – це метод встановлення наявності та стану оборотних активів, що здійснюється як огляд і підрахунок перевіряючим або працівниками під його контролем [5].

Перевагами інвентаризації є забезпечення збереження цінностей на підприємствах, постійне оновлення інформації про склад та структуру ТМЦ, виявлення недоліків у роботі складів та інших об'єктів, контроль за правильністю ведення кількісного обліку.

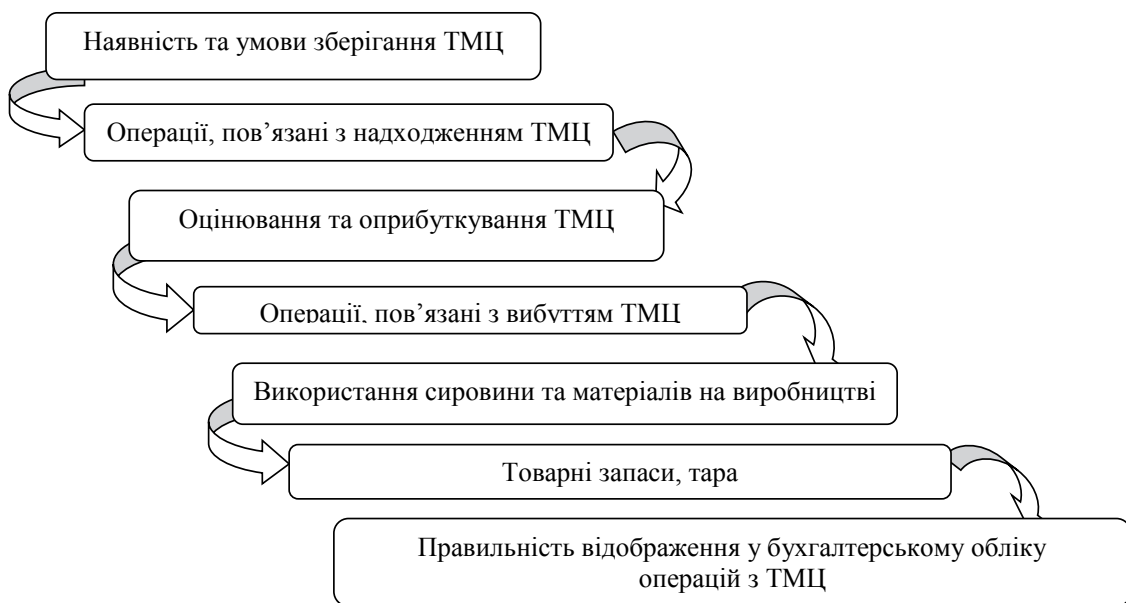

Рис. 3. Послідовність проведення інвентаризації ТМЦ

Інвентаризацію проводять безпосередньо робочі комісії, склад яких затверджується наказом керівника підприємства. До складу таких комісій входять фахівці, що знають об'єкт інвентаризації, ціни та первинний облік (інженери, технологи, механіки, виконавці робіт, товарознавці, економісти, бухгалтери). Якщо підприємство невелике, то проводити інвентаризацію може і постійна інвентаризаційна комісія. Якщо вона не може забезпечити своєчасне проведення інвентаризації, то доцільно створити робочі комісії. Кількість робочих інвентаризаційних комісій необмежена [6].

Стосовно складу робочої комісії інвентаризації товарно-матеріальних цінностей існують такі обмеження [6]:

1) забороняється призначати головою робочої інвентаризаційної комісії у тих самих матеріально-відповідальних осіб одного й того самого працівника два роки підряд;

2) матеріально відповідальна особа до складу інвентаризаційної комісії не включається, оскільки вона є особою, що перевіряється.

Враховуючи класифікацію товарно-матеріальних цінностей, було сформовано таку послідовність проведення інвентаризації (рис. 3).

При зберіганні ТМЦ у різних ізольованих приміщеннях в однієї матеріально відповідальної особи інвентаризація проводиться послідовно за місцями зберігання. Після перевірки цінностей вхід до приміщення пломбується і комісія переходить у наступне приміщення. Інвентаризаційні описи складаються окремо на ТМЦ, що перебувають у дорозі; відвантажені товари і цінності, що не оплачені у строк покупцями; та ті, що перебувають на складах інших підприємств (на відповідальному зберіганні, у переробці).

Кількість товарів, що зберігаються в непошкодженій упаковці постачальника, може перевірятись на підставі первинних документів на оприбуткування цінностей при вибірковій перевірці цінностей у деяких упаковках.

На прибуткових документах на ТМЦ, що надійшли на об'єкт і прийняті під час його інвен-

таризації МВО у присутності членів інвентаризаційної комісії за підписом її голови робиться відмітка «після інвентаризації» з посиланням на дату опису, де записані ці цінності. На видаткових документах про ТМЦ, відпущені зі складу під час інвентаризації з дозволу керівника підприємства і головного бухгалтера у присутності членів інвентаризаційної комісії за підписом її голови робиться відмітка, їх заносять до окремого опису в порядку, аналогічному для цінностей, що надійшли під час інвентаризації. Це робиться для того, щоб не зупиняти господарську діяльність на строк проведення інвентаризації і водночас контролювати фактичну наявність ТМЦ [7].

Під час інвентаризації всі здійснені процедури та її результати оформляються відповідними документами, які відображенні у таблиці 1 [7].

Висновки. Контроль відіграє важливу роль у підвищенні ефективності використання ТМЦ. За умови налагодження дієвої системи контролю можна прослідкувати за станом, рухом, цільовим призначенням товарно-матеріальних цінностей, доцільністю їх розміщення в складському господарстві. Для більшості підприємств внутрішньогосподарському контролю приділяється недостатньо уваги, необґрунтовано занижується його значення та використання.

Завдяки проведенню інвентаризації, як одного із методів контролю, отримується інформація для достовірного визначення реальних витрат на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг і т.д. Лише результати проведеної інвентаризації дозволяють виявити помилки при здійсненні подвійного відображення господарських операцій ТМЦ та інших фактів господарського життя ТМЦ на бухгалтерських рахунках. Інвентаризація забезпечує дотримання таких вимог до звітності, як правдивість і реальність.

Тому внутрішньогосподарському контролю потрібно приділяти максимум уваги, адже періодичне проведення інвентаризації ТМЦ на підприємствах значною мірою впливає на управлінські рішення та фінансовий результат суб'єктів господарювання.

Таблиця 1

Робочі документи оформлення результатів інвентаризації

№ п/п	Назва документа	Призначення документа
1	Інвентарний ярлик (ф. № Інв-2)	Члени робочої комісії прикріплюють на ті матеріальні цінності, які вже пройшли підрахунок.
2	Інвентаризаційний опис ТМЦ (ф. № Інв-3)	Відображаються результати інвентаризації ТМЦ
3	Акт інвентаризації матеріалів і товарів, що перебувають у дорозі (ф. № Інв-6)	Відображаються результати інвентаризації ТМЦ, що перебувають у дорозі
4	Інвентаризаційний опис ТМЦ, прийнятих (зданих) на відповідальне зберігання (ф. № Інв-5)	У випадках коли проведення інвентаризації є обов'язковим, інвентаризації підлягають також ТМЦ, що не належать підприємству, але облік яких ведеться на позабалансових рахунках.
5	Звіряльна відомості результатів інвентаризації ТМЦ (ф. № Інв-19).	Відображення розбіжностей фактичних даних з даними, відображеними в бухгалтерському обліку, стосовно ТМЦ відображаються

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Контроль / Вільна енциклопедія: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C>
2. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни «Контроль і ревізія фінансових операцій» для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» денної ф. н. / укл. Н. В. Синюгіна. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – 12 с.
3. Живко З. Б. Завдання, послідовність і джерела ревізії операцій з товарно-матеріальними цінностями / З. Б. Живко // Контрольно-ревізійна діяльність: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/6539-4-zavdannya-posldovnst-djerela-revz-operatsy-z-tovarno-materalnimi-tsnnostyami.html>
4. Контроль та перевірка операцій з товарно-матеріальними цінностями / Бухгалтерський облік: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17031/>
5. Канурна З.Ф. Контроль оборотних активів підприємств машинобудівного комплексу / З.Ф. Канурна // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 3 (12). – С. 250
6. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02. 09. 2014 р. № 879: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
7. Інвентаризація: організація та порядок проведення / Головна Дт – Кт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dtkt.com.ua/show/1cid04269.html>